

ТРУДНОЩІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НІМЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Оксана Бєлих

кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри німецької філології

Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

Питання перекладу прислів'їв та приказок дуже важливе не тільки для практики, але й для теорії перекладу. Автентичний переклад цих ідіом викликає значні труднощі, оскільки їм притаманне розмовне забарвлення, афористичність, образність, лаконізм.

Прислів'я – «це стислий, синтаксично завершений, часто ритмічний та афористичний вислів, що показує ставлення народу до певного явища» [2, с. 73]. Приказкою вважаємо «влучний, афористичний, іноді римований вислів, який на відміну від прислів'я, не має повчального змісту та обґрунтування висновку» [4, с. 332].

Небезпекою для перекладу прислів'їв можуть бути вирази, які нібито схожі за формою та мають однакові слова, але, насправді, їх значення зовсім протилежне. Наприклад: *Hoffen und Harren macht manchen zum Narren* (Сподіватися і чекати – дурним стати (дослівний переклад)). В цьому випадку ми зіштовхнулися із зовсім протилежним сприйняттям очікування. Німці стверджують, що треба діяти, в той час коли наші прислів'я про очікування характеризуються позитивним результатом.

Діждемо пори, що й ми виліземо із нори.

Нічого, ми подождемо, а все-таки своє візьмемо.

В цьому випадку треба або продовжувати пошук прислів'їв, в яких очікування та бездіяльність призводить до негативних наслідків, або ж перекладати калькою.

В роботі з перекладом прислів'їв та приказок основний їх зміст не можна перекладати не враховуючи форми, адже сама форма приказки чи прислів'я теж має певне забарвлення і несе певну інформацію і нерідко її визначає. Інформація, яка міститься у певному реченні, сприймається іноді лише через саму форму. Перекладачеві необхідно аналізувати оригінал не тільки з точки зору комунікативного завдання, але і стосовно його формальної структури, визначаючи в ній особливості інформації, що перекладається.

В. Карабан досліджуючи переклад фразеологізмів окремо розглядає переклад прислів'їв, зазначаючи при цьому, що «з точки зору перекладу прислів'їв доцільно розрізняти інтернаціональні та етноспецифічні прислів'я, а також образні і необразні прислів'я» [3, с. 321].

У багатьох випадках перекладач змушений відмовитись від створення так званої предметної точності через те, що вона часто неможлива за відсутністю відповідного поняття у мові перекладу або небажана за стилістичними нормами. У такому разі зміст оригіналу та перекладу зберігають лише стилістичні та фразеологічні особливості мов. Численні спеціальні засоби досягнення адекватності перекладу, відомі в перекладацькій практиці, поєднуються один з одним і часто застосовуються в комплексі. Цим досягається адекватність перекладу.

Іноді весь зміст фрази та її склад в процесі перекладу стають зовсім непізнаваними, але за функціями вони є відповідними і створюють в мові перекладу ті ж самі враження, що й оригінал носіїв іноземної мови. Іншими словами – комунікативне завдання та його функція повністю відтворюються. Зрозуміло, що в площині перекладацької діяльності шлях до таких змін – не завжди легкий. Великі труднощі виникають особливо тоді, коли в перекладі зустрічаються слова з переносним значенням, часто пов'язані з незвичайним слововживанням або з незвичайним словопоєднанням.

Проаналізуємо передачу німецьких прислів'їв, в яких змінюються окремі компоненти мови-оригіналу. Буквальний переклад німецького прислів'я *Gibt Gott Häschen, so gibt er auch Gräschen* означає: *Бог дасть зайчика, дасть і травичку*. Проте такий переклад цього прислів'я викликає подив. Для перекладу обирається адекватний варіант: *Дасть Бог день, дасть і їжу*.

Як бачимо, німецьке “*Gibt Gott*”, “*Gibt er*” перекладене дослівно: “Бог дасть” і “дасть і”, німецьке “*Häschen*” (зайчик), “*Gräschen*” (травичка) перекладається як “день” і “їжу”.

Для адекватної передачі таких прислів'їв необхідно, перш за все, добре розуміти їх зміст, адже заміна окремих компонентів мови-оригіналу не спричиняє негативного впливу на ступінь точності і, навіть навпаки, робить переклад змістовним, емоційно забарвленим. Тут дуже важливо зберігати форму вираження думки, а саме такий підхід до перекладу прислів'їв та приказок є найбільш плідним.

Адекватний переклад прислів'їв та приказок вимагає від перекладача активізації усього його творчого потенціалу. Надзвичайно важливо при цьому уникати хибних асоціацій, які можуть виникнути на базі міжмовних омонімів. Перекладачеві слід глибоко знати культуру як німецького так і українського народу. Фонові знання включають знання фольклору, географії, антропоніміки, історії, літератури, музики, живопису тощо. Саме вони будуть допомагати перекладачу знаходити в рідній мові еквіваленти фразеологічних одиниць іноземної мови.

Böser Gewinn fährt bald dahin (Чужим добром не збагатієш). Букв.: Лихий прибуток скоро пропадає.

In Rom tu, was Rom tut (У чужий монастир зі своїм уставом не сунься). Букв.: Роби в Римі те, що робить Рим.

Die Ziege ist satt und ber Kohl unberührt (І кози сумі і сіно ціле). Букв.: Коза сита і капуста не зачеплена.

Morgen Stunde hat Gold im Munde (Хто рано встає, тому Бог дає). Букв.: Вранішній час має золото в роті.

У наведених прикладах ми стикаємося з недотичністю певного об'єму понять у різних мовах, а іноді навіть з відсутністю деяких специфічних понять однієї мови в іншій мові. Дослівний, буквальний переклад у таких випадках є неможливим, адже ціла фраза стає незрозумілою. Добираючи еквівалент, перекладач дбає про те, щоб загальний зміст прислів'їв та приказок співпадав, не мінялась образність ідіом, зберігався культурологічний елемент.

Таким чином, прислів'я та приказки – це окраса мови. Спроба їх дослівного перекладу призводить до неточностей, а часом до недоречностей і може навіть порушити гармонію мовлення. При перекладі цих ідіом важливо звертати увагу на лаконічність і влучність передачі думки. Передати прислів'я однієї мови іншою – завдання надзвичайно непросте і делікатне. Сучасна теорія перекладу виходить із принципової можливості перекладу будь-яких фразеологічних одиниць однієї мови іншою мовою. У разі відсутності еквівалентних співвідношень між одиницями мови перекладу та іноземної мови точний переклад досягається інтерпретацією, тобто зверненням до широкого культурологічного фону.

Список використаних джерел

1. Бойко Н. В. *Deutsche Sprichwörter und sprichwörtliche Redensarten*. Німецькі прислів'я та приказки : навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Зволейко Д. Г., 2008. 304 с.
2. Верба Л. Порівняльна лексикологія англійської та української мов : підручник. Вінниця : Нова Книга. 2008. 248 с.
3. Карабан В. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову. Вінниця: Нова книга. 2003. 357 с.
4. Мала філологічна енциклопедія. Уклад. О. Скопненко, Т. Цимбалюк. Київ: Довіра. 2007. 477 с.
5. *Duden Redewendungen: Wörterbuch der deutschen Idiomatik* (Duden – Deutsche Sprache in 12 Bänden). 4. Aufl. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Duden, 2012. Band 11. 928 S.